

контексту проблематики громадянства, зазначимо наступне: «Глобальне громадянство апелює по прав, свобод та ролей у планетарному масштабі. Воно орієнтується на забезпечення сталого розвитку та активної участі у розв'язанні проблем розвитку сучасної цивілізації. Глобальне громадянство неможливе без ціннісного фундаменту, в центрі якого перебуває толерантність, бажання спільно діяти заради людства, розуміючи власні та колективні права та обов'язки» [1, с. 39].

Рушійною силою сучасних цивілізаційних перетворень виступають активні громадяни, здатні виступати активними учасниками соціальної архітектури. Активні громадяни є носіями розвиненого гуманістичного світогляду та спрямовують свою діяльність на утвердження ідеалів демократії та свобод. Незважаючи на зусилля активних громадян, у світі залишаються проблеми забезпечення миру, коли деякі країни намагаються реалізувати свої геополітичні амбіції у трагічний, кривавий спосіб. Для України таким роком став 2022 рік, коли країна постала жертвою повномасштабного військового вторгнення з боку Російської Федерації.

Разом із тим, Україна демонструє високий рівень розвиненості активного громадянства – люди вступають до складу Збройних сил України та територіальної оборони, не бачених до цього масштабів набуває волонтерський рух тощо. Мільйони українців демонструють свою відданість країні, вірність ідеалам демократії та свободи. Дослідження проблематики активного громадянства, на нашу думку, може дозволити посилити можливості цього явища для забезпечення миру, зможе запропонувати соціокультурні механізми, коли активне громадянство зможе виступати чинником розвитку людства на засадах миру.

Література

1. Сюй Ш. Потенціал наукової освіти у розвитку активного громадянства: аксіологічний вимір. Освітній дискурс: збірник наукових праць, 2021. Випуск 38 (11-12). С. 36-45. DOI: 10.33930/ed.2019.5007.38(11-12)-8

УДК 821.161.2

Тетяна УРИСЬ
(м. Київ)

Вектори розвитку сучасної української літератури післявоєнного часу

Україна опинилася в епіцентрі найтрагічніших подій початку XXI ст. Війна стала частиною нашого сьогодення. Те, що відбуваються нині в країні, пов'язане з широкомасштабним російським вторгненням на українські території, ще знайде своє відображення на сторінках художньої літератури. Василь Слапчук 2015 р. у статті «Війна як дискурс» зазначав, що «сьогодні

Україна веде війну, і ця війна дотична до всіх нас – українців, а тому неминуче мусить втрапити до сфери зацікавлень української літератури» [4].

Сучасний мілітарний дискурс вже став предметом вивчення деяких літературних критиків та літературознавців (В. Слапчук, Я. Поліщук, І. Борисюк та ін.), які аналізували окремі твори, присвячені російсько-українській війні. Проте тема є ще недостатньо висвітленою у сучасному літературознавстві з огляду на відсутність узагальнених аналітичних розвідок з окресленням основних тенденцій розвитку й осягнення їх як художньо-естетичної цілісності. Тож метою дослідження є аналіз особливостей мілітарного дискурсу сучасної української літератури та визначення у зв'язку з подіями війни в Україні орієнтовних векторів подальшого її розвитку.

Війна – явище руйнівне, проте водночас супроводжується й низкою різного роду змін у багатьох сферах життя, зокрема й в літературі. Вони відображають її наслідки як для окремих особистостей, так і для суспільства в цілому. Відбувається посилення мілітарного вектору української художньої свідомості. Тож перша зміна спрямована на розширення ідейно-тематичного спектру творів та формування у них нового проблемного комплексу. Війна в найзагальнішому філософському значенні є втіленням боротьби добра і зла, тому ці два концепти «за замовчуванням» залишатимуться в кожному творі.

Поглиблюється екзистенційна проблематика, з'являється потреба переглянути колишні цінності, знайти власне місце у світі з новою реальністю, ворожому й агресивному. Спроба осягнути війну, відобразити рефлексії, викликані болем, стражданнями, смертю, глибоке розчарування в житті, справедливості, людяності, проблема втраченого дитинства – частина з цього уже відтворена на сторінках художніх книг, для реалізації решти потрібен час. Основною все ж залишається ідея боротьби за мир, свободу й незалежність.

За вісім років воєнних дій в Україні, ще до повномасштабного вторгнення росії, у нашій літературі вже з'явилася низка творів про війну. Події новітньої війни, яка розпочалась 2014 року, швидко відобразились в різножанрових текстах українських письменників. І це закономірно: Я. Поліщук зауважує, що мистецтво часів війни «заражене мілітарним духом» [3]. А художня література дає широкий простір для інтерпретації тих актуальних подій суспільного життя, які нині переживає український народ, можливість осмислення причинно-наслідкових зв'язків цієї війни, трагедію кожного загубленого людського життя.

Фронтowa лірика, написана на передовій, пройнята безпосередніми враженнями та відчуттями перебування в окопах, ведення бойових дій. Такими думками й відчуттями наповнена збірка Б. Гуменюка «Вірші з війни» (2015). Народилася вона у 2014 р. як результат поєднання автором військової й письменницької справ. З першого дня війни він почав писати вірші, і це стало одним зі способів звільнитись від пережитих емоцій. Ще одна поетична збірка «Абрикоси Донбасу» (2015) Любові Якимчук виникла з бажання представити східну Україну в літературних текстах, розкрити ті процеси, що відбуваються там під час війни. Серед ключових тем поезії, про які зауважувала й сама

авторка, – розкладання і руйнація, звичайне життя в умовах війни. Та попри це письменниця все ж прагне скерувати суспільство в позитивний бік: військові мають йти на війну з думкою перемогти, а не померти за Батьківщину. На сторінках «Червоної книги» (2015) Дмитра Лазуткіна також відображено події, присвячені революції та війні в Україні, сюжетні поезії про АТО. Ще одна поетична збірка «Молитва» (2019) з'явилась на світ у Дзвінки Торохтушко, родина якої має безпосереднє відношення до війни (чоловік – військовий капелан, а двоє синів служили на сході України).

Як писав В. Слапчук: «Поети завжди оперативніші. Прозаїкам потрібен час і відстань» [4]. Та з початку війни 2014 року опубліковано значну кількість різножанрових прозових творів, спрямованих на возвеличення принципів гуманізму, людяності, заперечення жорстокості, вбивств, насильства, поневолення людей. Досвід осмислення цієї війни вже ліг в основу багатьох творів. Заснована на реальних подіях російсько-української війни кіноповість відомого письменника, драматурга та сценариста Богдана Жолдака "УКРИ. Бойова проза" про відчайдушних українців, які захищають свою землю, честь та гідність. Новели, об'єднані в один твір загальною темою та спільними героями. Текст вражає динамікою подій та характерами персонажів, винахідливих та креативних в бою.

Книга Михайла Слабошпицького «Велика війна... Україна 2014» складається з документальних історій безпосередніх учасників подій 2014 року – військових, волонтерів, звичайних людей, яких торкнулася війна. Книга Романишин Романа і Лесів Андрій «Війна, що змінила Рондо» розкриває травматичний вплив війни на кожного, кого вона торкнулася, проте сповнена надії й оптимізму. «Безодня» учасника бойових дій на Сході України Влада Сорда містить реалістичні історії аж до документальності, об'єднані єдиною ідеєю: витримати увесь жах війни, встояти і вижити. Ще одна серія простих і щирих оповідань від учасника бойових дій Костянтина Чабали «Вовче» (2017) з зафіксованими миттєвостями про війну, людей у війні і бачення війни. Сергій Жадан у романі «Інтернат» (2017) своєю історією показує просту істину: війна торкається усіх, навіть якщо ти прагнеш від неї заховатися в середині самого себе, тобі не вдасться. Окупована частина України, різні життя по обидві сторони блокпосту, і необхідність визначитися, розкрити врешті очі на те, хто свій, а хто чужий... Все це доведеться пережити головному герою Паші, аби забрати з інтернату свого племінника Сашка. Поруч з війною письменник порушує низку супутніх проблем – вибору, власної ідентичності, суспільної байдужості і, навпаки, радикалізму в поглядах, зрештою патріотизму та відданості рідній землі.

Антивоєнний роман «Цуцик» Віталія Запеки (2019), де війну зображено очима малого цуценяти, який народився вже під час війни. Тут переплітаються радість життя і біль утрат, щастя і трагічність миттєвостей, жорстокість війни і правдивість почуттів та думок, що виникають від пережитого. Таких собак-помічників наших військових і сьогодні багато на передовій – Патрон, Термінатор, Красавчик, Братан та ін. Роман Гаськи Шиян «За спиною» (2019)

показує ще один бік війни – життя рідних військових, у цьому випадку – жінки, хлопець якої пішов на фронт. Її життя змінилося: вона відчуває та сприймає інакше. За словами самої авторки, її книга «про соціальний тиск, що здійснює суспільство на жінок, які є дружинами чи вдовами героїв» [2]. Цей твір про гострий внутрішній конфлікт та переоцінку цінностей, викликаних непереборними обставинами.

Роман «Чорне сонце» (2018) Василя Шкляра присвячений бійцям «Азову» (емблемою батальйону є чорне сонце). Прототипом головного героя є реальний боєць з позивним «Художник», який розповідає свою історію того, що змусило його взятися за зброю. Та присутньо ставить ще низку важливих питань, на які потрібно знайти відповіді.

На літературному обрії з'являться ще й нові імена. Молоде покоління, що отримало болючий досвід війни, висловить емоції від пережитого у прозі чи поезії. Їм необхідно буде передати ту трагедію українського народу, яку він зазнав у цій російсько-українській кровопролитній війні, про нескорену націю українців, які, об'єднавшись, борються запекло і завзято кожен на своєму фронті: військові на передовій, знищуючи ворогів, що посміли зазіхнути на чуже, волонтери, надаючи усе необхідне тим, хто цього потребує, педагоги з дітьми, продовжуючи навчальний процес та відволікаючи їх від тих жахів, які їм доводиться переживати, а кожен на своєму місці, забезпечуючи наближення спільної перемоги.

Наступний вектор змін стосується функціонального навантаження літератури. На плечі українських митців слова лягає ще один обов'язок. Тепер для літератури як ніколи важливо не просто виконувати естетичну функцію, але й культурно-освітницьку та ідеологічну: вона має стати засобом донесення правдивої інформації до суспільства. Письменники мають поширювати правду, розвінчувати ту брехню, яку сіють сьогодні російські писаки, такі, як А. Проханов, який у романі «Вбивство міст» пише про так звану Новоросію і її захисників.

У кожного українця сьогодні свій фронт. У митців слова, як і у журналістів, – поширювати правду тими методами, якими володіють найкраще – СЛОВОМ – задля нашого сьогодні та історії (для наших майбутніх поколінь). Літературне слово має стати зброєю, не лише для боротьби, а й яка вбереже від повторення таких страшних катастрофічних подій.

Письменники, що стали у стрій на захист української землі, в умовах фронтних буднів формують новий виток в літературному процесі. У повоєнній Україні почнуть активно друкуватися твори, написані під час війни, а нині ж вони гуляють просторами соціальних мереж.

Всі ці зміни вплинуть на формування нової культурної парадигми, звільненої нарешті від міфологізованої ідеї «братніх» народів, очищеної від рудиментів радянщини, переформатування на цій основі соціокультурних процесів українського суспільства. Світова культурна спільнота розгледить унікальний характер української культури, що відповідно поглибить зацікавленість нею, зокрема і літературою.

В основу багатьох художніх творів ляжуть суспільно-історичні події, відзначені єдністю, мужністю і незламною силою духу українського народу, як і ганьбою та підлістю росіян, яку назавжди запам'ятає світове товариство. Та від того, як завершиться війна в Україні, залежить доля усього світу. І світ повинен на це зважати вже сьогодні!

Література

1. Борисюк І. Міфологічні мотиви й образи у збірці «Абрикоси Донбасу» Любові Якимчук. Слово і час. 2016. № 6. С. 34-41. URL: <https://il-journal.com/index.php/journal/article/view/269>.
2. Власенко В. Гаська ШИЯН: «Я дуже захотіла дати голос жінкам, чиї чоловіки воюють». Урядовий кур'єр. 10 жовтня 2019 р. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/gaska-shiyan-ya-duzhe-zahotila-dati-golos-zhinkam/>.
3. Поліщук Я. ARS MASACRAE, або Про те, чи є поезія на війні. Слово і час. 2016. № 7. С. 3-11. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/158353>
4. Слапчук В. Війна як дискурс. ЛітАкцент. URL: <http://litakcent.com/2015/02/17/vijna-jak-dyskurs/>.

УКД 316.77:355.097.2

Ольга ШИШОВА
(м. Київ)

Вербальні комунікації – запорука успіху у волонтерській діяльності

Постановка проблеми. Волонтер (від англ. «voluntary» – добровільний) – це особа, яка за власним бажанням допомагає іншим та має активну життєву позицію. Це громадянин та патріот своєї країни, що добровільно діє в різних сферах суспільного життя, але водночас професіонал у певній галузі. Волонтерство – це спосіб життя! Але справжньою силою такі добродії стають, коли об'єднуються в групи зі спільними цінностями та цілями – добровільні громадські об'єднання: організації, спілки, асоціації... У розвинутому громадянському суспільстві такі волонтерські об'єднання виконують роль посередника між державою та широким колом громадськості, забезпечуючи контроль над усіма гілками влади. Запобігаючи державній монополізації в різних сферах суспільного життя, волонтери допомагають вирішити соціальні, економічні, культурні проблеми суспільства. Крім цього, такі об'єднання безпосередньо впливають на національну економіку, збільшуючи національний дохід та створюючи робочі місця.

Комунікація охоплює всі види обміну інформацією між людьми. Характер комунікаційної системи залежить від типу структурних систем, що використовуються для побудови управлінської системи. Основними типами